

ulcus.), in vrediti, vrijediti, uvrijediti, vreždati (laedere, nocere, offendere in vulnus) v pomenu raniti telesno in dušno.

U. Kako je v staroslovensčini?

T. Stara slovensčina ima te besedi v povedanem pomenu: red', pored' ordo, sors, red'n' aptus, redov'n' sequens, red'nik' conductor, pored'n' ordinatus; vréd' lepra, damnus, jactura, vulnus; vréditi, vréždati laedere, nocere, affligere; vréd'n' pa pomeni a) corruptus, mancus, in b) dignus, kar v slovenskem vreden, v serbskem vrijedan.

U. Po tem takem se stsl. vréd'n' vjema z nsl. poreden v dvojnem, tolikanj razločnem pomenu.

T. Murko ima sicer poreden eig. ordentlich, ordnungsmässig; gem. muthwillig, ausgelassen; in vréditi einrichten, ordnen, vrediti pa mästen. Vred je znana persna bolezen; verdan je, pravijo, in verdnik je neko zelisče, dobro zoper to bolezen. Verdian, verdnik je enaka glasnikova prestava, kakor v dervo namesti drevo, drevje; germi nam. gromi, derl, terl n. drel, trel, stolp, volk, dolg n. stlop ali sl'p, vl'k, dl'g itd.

U. Po gorenji Kranji, zlasti v Poljanah, v Javorjah itd. pravijo verdjati, verdjan t. j. v red djati, v red djan. Kadar se očanec dobro nakósijo ali najuzinajo, pravijo: No, hvala Bogu! lepo sem se verdjal, zdaj sem pa verdjan.

T. Reče se tudi verdeti, t. j. v red deti n. djati, in od tod verdévati, verdéva — prav lepo slovenski. Sicer je težko ločiti pomen samo po naglasu v naši pisavi: vréditi (ordinare) in vréditi (vulnerare).

U. Tu naj bi naši vavekovci v tanjo razločbo sprejeli v ter pisali poreden ordinatus, diligens, in povreden lascivus, laesus?!

T. In vréden kakor v staroslovenskem: a) corruptus in b) dignus? —

Malikoslovje. *)

Spisal Fr. Metelko.

Preden je Slovenom dobrotljivo solnce prave vere po božji milosti prisijalo, so po zgubljenem božjem razodenji, kakor drugi

*) Od kod beseda malik? — Nekteri ménijo, da so nekdaž rekli mali bog (Hausgötze); nekteri pa ménijo, da jim je bil v tém pomenu molik (zdaj poméni mólík Roženkranc). Jaz pa pravim, da je beseda „malik“ iz Goškega manleika, v srednje-visoko-nemškem manalikhó, ki človeku podobnega poméni.

narodi, v tani malikovavstva tičali; pa vendar tudi pri svoji otamnjeni pameti so si mislili, da mora biti mogočno bistvo, kateremu so vse stvari podveržene. Le lastnost in volje višjega bistva niso mogli spoznati, zato so si mislili: da je več bogov, da skorej vsaka reč ima svojega posebnega boga, da so med seboj v prijaznosti ali sovraštvu kakor ljudje, in da se jim z opravljanjem vnanjih šeg vstreže in njih prijaznost zadobi.

Ker imajo na Slovenskem še zdaj marsikteri kraji in osebe svoje imena od nekdanjih krivih bogov, in ker so se ostanki nekterih šeg, s kterimi so malikovavci svojim bogovom služili, noter do današnjih časov še ohranili; tedaj je treba za doveršeno znanje lastnih imen in šeg malikovavstvo nekdanjih Slovenov poznati. Učeni gosp. Dr. Hanuš je malikoslovje v svojih bukvah (Slaw. Mythus, Lemberg, 1842.) na dolgo in široko popisal, od koder tukaj le kaj malega posnamem in povém.

Avska (avša?), boginja zarje, Bezlea, boginja mraka, Breskta tme, Varpulis viharja, Pogoda lepega vremena, v spremljativ Peruna nar višjega boga. Avšve ¹⁾ bog nasledka solčnih žarkov t. j. žétve. Po žétvi so njega slovésno česčenje obhajili, in jim je bil bog rodovitnosti, od ene strani polétnega, od ene pa tudi zimskega solca. Avšve kot polétno solnce in Sotvar sta eno, tako sta Avšve kot zimsko solnce ali Kurhos ²⁾ tudi eno, ali Avšve se spremeni v Ziemneka ³⁾ injenja biti Avšve t. j. svetilnik.

Baba, boginja porodništva, od tod babica (Hebamme); ima pa dobro in hudo stran, tedaj: Zlata — Baba in Ježi — Baba. Od nje so si mislili, da oživlja in mori, zato se je zvala tudi Živa in Móra (Morana, Marjana). Baba je bila po njih mislih zdaj boginja polétja in življenja, zdaj zime in smerti. Po svojih mislih so s tem zimo odpravili, da so sédmi dan po mlaji mesca Sušca njeno podobo (postavo, balvan) v dolgi versti spremljevaje slovesno po mestu nosili, in po tem v réko vergli. In še zdaj je nekaj spomina te slovésnosti v sredi posta pri vsih Slovanih. Pri nas pravijo, da sredopóstno srédo Babo žagajo. Na Poljskem in Silezijskem nosijo otroci žensko podobo

1) Avšve je popačena beseda od osvet, osvetilnik.

2) Kurhos, Krugis, Kurcho ali Kurko pride od kràh.

3) Ziemienik je zémeljnik; njih zémeljni bog je bil Kurhos t. j. kràh, kar se razložno vidi iz teh besedi H. p. 227: „Semel in anno collectis frugibus consueverunt confingere (po družih confringere) et pro Deo colere, cui nomen Curcho imposuerunt“.

na dolg drog natakajeno po méstu, pojó žalostne pesmi, zadnjič jo čez most v réko veržejo, in po tem veseli in poskakovaje domu tekó. Na Pemskem med tem pojo: „Giz nesem smrt se wsi, nové leto do wsi“ t. je: Smert nesemo iz vasi, novo leto v vas. Ali pa: „Smrt plyne po wodě, nové léto k nam gede“ t. j. Smert plava po vodi, novo leto k nam gre. Ali pa „Smrt gsme wam zanesly, nové leto pžinesly t. j. Smert smo vam odnesli, novo leto prinesli.

Od te boginje ima pri nas in družih Slovanih veliko krajev svoje ime: Babina ¹⁾ Gora, Babina Polica, Babino Polje, Babini Vert itd. Tudi na Macedonski meji je gora, ki se ji pravi: Babagora.

Baram, Param, Parom pri Slovakah, Brama pri Indjanah, je kar pri starih Slovenih Perun, to je nar mogočnisi bog, od besede periti, ki pomeni s strelo zadeti ali zdrobiti.

Barovit, Borevit, Porevit, Harovit, Garovit, Gervit, Svetovit, Rugevit. Vit je bil solnčni bog s predstavi po raznih razmérab. Bar-, Bor-, Por imajo svoj korén v per-iti; Har-, Gor-, Ger- v jar-o; Rug- morebiti v rik-ati, ruk-ati. Rugevit je stal velikrat v sredi mesta na prav visokem kamnitem ali lesenem stebru. Gl. Svatovit.

Belibog ²⁾ je bil po njih mislih prijazen, bog svetlobe; temu nasprot pa Černibog je bil sovražin, bog tame. Uni je bil delivec vsega dobrega, ta pa je napravljaj vse hudo. Belibog, Belevit, Svetovit so dobri duhovi; Černibog pa Zlebog, Bés ali Pekelnik so hudóbe.

Bele žene ³⁾ se v več slovenskih krajih imenujejo dobri duhovi. Na Kranjskem jih imenujejo „rojenice“, na Koroškem „sibile prerokile“, na Žili „bele ali častljive žene“, v Rožju „želik — žene“, v nekterih krajih na Kranjskem in Štajerskem „morske déklice“. Tudi Nemci na Koroškem v Labudski dolini jih poznajo in jim pravijo „Heidnische Weiberl“, drugi ponemčani Korošci jim pa pravijo „Wile — weiss“ ali „Weisse — Frauen“. Te so prebivale skorej v vsaki duhovni ali župi (fari) na stanovitnih mestih: v pečinah, pri virih, potokih in rekah. Tukaj so živele svobodne ali samosvoje, nezakonske, ločene od

1) Prilog babina, o razločno pokaže, da se na omenjeno Babo nanaša in ne sploh na babe, ker bi se sicer Babja Gora itd. reklo.

2) Belin in Belinež je Apollo po P. Markotu.

3) Tem nasproti je na Koroškem znana perhta ali perhtra baba. Perhta t. j. prašna ali umazana, povaljena; kar pomeni, da je gordá in huda.

moških. Na Koroškem so prebivale: v spodnji Roški dolini blizo Kaple; proti jugu v gori Ostrovci. Tukaj se še vidi ognjišče: v Žalik - jami, ne deleč od Bilčevesi (Ludmannsdorf), in še v več družih krajih kažejo mesta njih prebivanja. Bele žene niso rimske Parke, pa tudi ne greške Nimfe, ampak prave slovenske bitja iz predkerščanske dobe, staroslovenske prerokinje, in duhovnice vere naših prednikov. Pravijo, da so prerokovale prihodnje vreme, sanje izlagale in učile polje obdelovati, rudo kopati in železo variti. Tudi pravijo, da so zdravilno moč vsacega zelišča poznale in zdravila pripravljale. Na solncu, luni in zvezdah so prihodne reči brale in od tod pravile, kdaj in kako je prav sejati. Pogosto so hodile v vasi ljudem dobrote deliti; s posebnim veseljem je kmet ktero na svojem polji zagledal, ker si je mislil, da bo potem polje obilniši rodilo. ¹⁾

Pravijo, da zato so bele žene pobegnile in se poskrile, ker so ljudje po noči začeli razsajati, ukati in žvižgati.

Bile, vile (t. j. béle) pomeni pri nekterih Slovanih duše, ki so se iz svojih trupel že ločile, skorej je gotovo, da imamo bilje (Totdenofficium) ravno od tod. Sveto petje za béle, bile t. j. dobre duše. Ali ni od tod Veles (namesti Beles) in Pilvit (namesti Beli Vit)?

Bentis pozneji Radegast ²⁾ je bil bog popotovanja in kupčstva.

Berstuk pri Prusijanih ³⁾, sicer Parstuki ali Parstuci (persta dolgi), tudi Koltki (morebiti namesti goltki) in Pikuliki ali Pekelniki so malički.

Bludički (blodički) t. j. veše, so bili tudi zli duhovi.

Bésna (Wesna) je bila kakor Živa boginja pomladi. Od tod imé Bésnica.

Bobo, Bobon, Bobók, pemski Bubók, rusovski Buka, slovenski Bavbáv ali Mertvoláz, pa Kásčej, koščej (od kost, Skelett) so hudi duhovi.

(Dalje sledi.)

1) Kar se v nekterih krajih pripoveduje od belih žen, ravno to je v družih krajih slišati od Vil.

2) Papanek („Hist. gent. Slav.“ p. 169) pravi: „Radokost quondam famosus heros, dein inter deos relatus et a Slavis in figura herois adoratus“.

3) Prusija (Preussen) od kod? — Od Po-rusija; od tod tudi perusan, ki v Persovskem pomeni ljudstvo. Hanuš str. 82.